

INTELLECTUAL DEVELOPMENT OF STUDENTS IN AMERICAN HIGHER SCHOOL

Kozubovska I.

*Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor, Head of Department of General Pedagogic and Pedagogic of Higher School, Uzhhorod
National University, Uzhhorod, Ukraine,*

Povidaychuk M.

*Candidate of Economy Sciences, Associate Professor
Department of Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ США

Козубовська І.

*Доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри
загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
Ужгородський національний університет, Ужгород, Україна,*

Повідайчук М.

*Кандидат економічних наук, доцент кафедри
кібернетики і прикладної математики,
Ужгородський національний університет, Ужгород, Україна*

Abstract

This article deals with the questions of training specialists in the higher schools of USA. It is underlined that especially important is the development of intellectual skills of the future specialists. Special attention is paid to the development of critical thinking and reasoning. The definition of the term «critical thinking» is proposed. The main peculiarities of the paradigm «Thinking-Based Learning» are analyzed.

Анотація

В статті розглядаються питання підготовки фахівців у вищій школі США. Підкреслюється, що особливо важливим є розвиток інтелектуальних умінь студентів – майбутніх фахівців. Значна увага звертається на розвиток критичного мислення і уміння міркувати. Запропоновано визначення терміну «критичне мислення». Проаналізовані деякі особливості парадигми «навчання, яке базується на мисленні»

Key words: intellectual development, critical thinking, reasoning, higher school, USA.

Ключові слова: інтелектуальний розвиток, критичне мислення, міркування, вища школа, США.

Сьогодні активно відбувається перегляд цілей і змісту освіти, підвищуються вимоги до підготовки фахівців, зокрема, магістрів, які були б достатньо конкурентоспроможними на сучасному ринку праці. Мова йде насамперед про формування творчого потенціалу особистості майбутнього магістра, потреби самореалізації, самовираження не тільки в період навчання у вищому закладі освіти, але й упродовж усього життя.

Суспільству потрібні фахівці, які мають не тільки високий рівень професійної підготовки, але й володіють дослідницькою культурою, яка передбачає готовність до дослідження у професійній діяльності, наукову самостійність, здатність до систематичного аналізу фактів і явищ, до продуктивного критичного мислення, оперативної обробки інформації, креативність, високу культуру спілкування і поведінки. Наявність добре розвинутого критичного мислення – важлива умова ефективності професійної діяльності фахівця будь-якого профілю.

Значні здобутки в забезпеченні інтелектуального розвитку майбутніх фахівців, формування у них критичного мислення є у вищій школі США.

На думку американських учених, особливої уваги в процесі підготовки сучасного магістра вимагає його інтелектуальний розвиток, формування критичного мислення, окремі аспекти якого розглядаються в працях багатьох науковців (Ф.Кінг, М.Ліпман, Ф.Ньюмен та ін.). Часто мова йде про критично-творче мислення.

Здатність критично мислити проявляється в умінні логічного, обґрунтованого міркування, формулюванні зважених суджень. Під творчим мисленням, як правило, мають на увазі розумову діяльність в аспекті генерації ідей, виходу із проблемної ситуації, ухвалення рішення і т.д. За визначенням Ф.Кінг, критично-творче мислення – це здатність генерувати й обробляти ідеї і давати їм оцінку [1, с.5-18].

Зазвичай критично-творче мислення називають мисленням вищого порядку. М.Ліпман розглядає мислення вищого порядку як сплав критичного, творчого й, так званого, «емпатійного» мислення (*caring thinking*), заснованого на розумінні почуттів і рівня пізнання іншої людини [2].

Орієнтація вищої школи на інтелектуальний розвиток як «загально визнане завдання першочергової важливості в епоху сучасних освітніх реформ» змусила змінити її установку «навчання вмінню краще вчитися» (*teaching for better learning*) на «навчання вмінню краще мислити» (*teaching for better thinking*) [3]. Ідея навчання критичному мисленню поступово, здобуваючи статус прагматичної необхідності, затребуваної сучасним суспільством,

переросла в нагальну потребу переходу на новий тип навчальної програми, «яка вчить мислити» (thinking curriculum). Уміння критично мислити стало обов'язковим компонентом базового навчального плану (core curriculum) кожного коледжу й університету [4; 5; 6].

У доповіді голови Комісії «Майбутнє вищої освіти» названі інтелектуальні вміння, на основі розвитку яких слід оцінювати якість навчання у вищому навчальному закладі (уміння критичного аналізу, аналітичного міркування, знаходження шляхів адекватного вирішення проблеми та ін.).

Наголошуючи на необхідності інтелектуального розвитку студентів, представники наукового, освітнього, ділового, політичного співтовариств акцентують увагу на певному наборі інтелектуальних умінь, затребуваних у соціальному, професійному й освітньому контекстах. Принципово важливе значення має оволодіння не конкретно предметними вміннями розумової діяльності, які, як показали дослідження вчених, погано переносяться на нову галузь дій, але інтелектуальними вміннями узагальненого характеру, які, будучи освоєні в одному контексті, можуть застосовуватися в іншому. Дослідження вчених, проведені на базі багатьох різногалузевих інститутів, засвідчують, що однаково важливими для всіх дисциплін є вміння побудови індуктивних умовивисновків і висновків щодо розв'язку проблемних завдань. Дані розумові вміння є універсальними і широко затребуваними.

Уміння мислити передбачає вміння розмірковувати логічно, раціонально, аналізувати й інтерпретувати інформацію, знаходити раціональні й нестандартні розв'язки різних проблемних ситуацій. Уміння «раціонального міркування» (reasoning) увійшло в групу ключових академічних компетентностей, необхідних для отримання знань, як у період одержання освіти, так і в наступній професійній діяльності. На основі цього вміння складається освітній результат у вигляді вмінь рефлексивного міркування, обґрунтованого судження й зваженого розв'язку.

Реалізація поставлених цілей здійснюється за допомогою інтелектуально розвиваючої діяльності студентів у процесі всієї підготовки у вищій школі.

Досягнення рівня інтелектуальної компетентності, що виражається в уміннях мислення вищого порядку, забезпечується впорядкованістю процесу інтелектуального розвитку. Це дозволяє визначити технологічні ланки, які становлять організаційну основу інтелектуального розвитку особистості. Коротко охарактеризуємо окремі етапи організації цілеспрямованого інтелектуального розвитку студентів у процесі одержання вищої освіти в США.

Діагностичний етап. Як правило, загальні вміння логічного мислення є слабкою ланкою підготовки абітурієнтів. З посиленням загальнонаціональних вимог до якості освіти,

більшість навчальних закладів вищої освіти на початку першого навчального року проводять попередню перевірку початкового рівня інтелектуальної підготовленості першокурсників із застосуванням різних тестів, щоб спланувати напрямок подальших дій по створенню фундаменту для успішного навчання. Наприклад, університет Wright визначає здатності загального логічного мислення по шести категоріях (тест GALT), коледж Fitchburg використовує тест визначення базових умінь мислення (BSCT, Baron), університет Georgia - тест на визначення вмінь давати оцінку (Test on Appraising Observations, Norris).

Реалізація поставлених цілей здійснюється за допомогою інтелектуально розвиваючої діяльності студентів у процесі всієї підготовки у ЗВО.

Щоб допомогти студентам першого курсу успішно пристосуватися до процесу навчання у вищій школі, зазвичай університети організують два види курсів – орієнтаційні і транзитні. Орієнтаційний курс має на меті допомогти новачкам стати членами університетського співтовариства. Транзитні курси – перехідна ланка від шкільного навчання до вузівського – є початковим етапом системного формування розумових умінь вищого порядку. Тут поясняють, що становить ціннісний результат вищої освіти, спеціально навчають умінням самостійної розумової праці, які допоможуть успішно освоювати програму навчання в системі вимог вищої школи. В останні десятиріччя понад 70% університетів пропонували подібні курси («Семінари для першокурсників» та ін.).

Сьогодні у вищій школі США має місце поєднання форм ізольованого й контекстного навчання розумовим умінням, але, у будь-якому випадку, сучасні курси, орієнтовані на інтелектуальний розвиток – це не читання лекцій на абстрактні теми, а скоріше, «тренувальний майданчик для нагромадження досвіду інтелектуально розвиваючої практики» [7, с. 136].

Традиційне заняття у форматі окремого навчального предмета будується за принципом знайомства з номенклатурою інтелектуальних умінь і здійснюється на основі моделі розвитку, що забезпечується методом прямої інструкції. Ідея застосування контекстного навчання першоосновам критичного мислення на транзитних курсах належить J. Chaffee. Сьогодні ця модель працює в більш ніж п'ятистах навчальних закладах США [8]. Мета курсу – допомогти новачкам осмислити й прийняти цілі університету, орієнтовані на розвиток високих рівнів мислення, і закласти міцний фундамент для одержання якісної академічної освіти й свідомої участі в процесі свого розвитку.

Інтелектуальний розвиток особистості в процесі вивчення загальноосвітніх дисциплін. Зважаючи на те, що розвиток здатності інтелектуально мислити тривалий і поступовий процес, а разовий транзитний курс має обмежений вплив на інтелектуальний розвиток студентів, освоєння інтелектуальних умінь триває в процесі вивчення дисциплін

професійної і класичної підготовки. За визначенням одного з лідерів американського вищої освіти F.M Newmann, головною функцією університету є викладання гуманітарних наук, необхідних для виховання загальної культури, ядром якої є культура інтелектуальної діяльності, що зміцнює здатність до постійного саморозвитку студентів [9, с.410-433]. Об'єктом спеціального формування під час вивчення предметів загальноосвітнього циклу виступають саме загальні інтелектуальні вміння. Навіть тоді, коли обраний предмет спеціалізації, 25% навантаження надається гуманітарним і суспільним дисциплінам поряд із профільюючими.

На підготовчих лекціях викладач створює мотиваційну основу курсу. Для цього під час вступної бесіди або на сайті локальної мережі студентів знайомлять із ключовою концепцією курсу (наприклад, «розвиток інтелектуального потенціалу, результатом чого буде ефективне мислення, яке допомагає людині змінитися») [10], планом навчання, правилами, стратегією взаємодії викладача і студентів. В якості загального огляду пропонується таблиця специфікації інтелектуальних умінь для даного курсу, варіант підсумкової перевірконої роботи, як методичний супровід – посібники, що роз'яснюють зміст завдань, оптимальні способи виконання завдань, пояснюють, як осмислювати й оцінювати інтелектуальну діяльність.

Кожний викладач має право сам вирішувати, якими способами й засобами він організує навчальну роботу з інтелектуального розвитку студентів, фрагментарно використовуючи окремі техніки або «immersion» (занурення в пошук), але дисципліни загальноосвітнього циклу рекомендується проектувати на основі технології «infusion» (поєднання, інтеграція)). Інтегративний підхід поєднує в навчальному процесі переваги інших підходів навчання мисленню: процедуру освоєння набору універсальних розумових операцій і загальнонаукових методів дослідження; усвідомлене ставлення до розумового процесу і, як результат, глибокі, змістовні знання. Програма, запропонована R. Swartz, «Навчання, засноване на мисленні» для вищої школи («Thinking-Based Learning») вимагає модифікації всього дисциплінарного курсу, зміну формату навчального заняття й перерозподілу аудиторного часу з урахуванням засвоєння як тематичного блоку, так і блоку процесорних умінь. Предметний зміст такого курсу розглядається крізь призму концептуально значимих тем, на базі яких будуть здійснюватися ті або інші розумові операції. При проектуванні навчального заняття як першооснови виступає розумове сприймання або операції, що співвідносяться із предметним змістом таким чином, щоб фактологічний матеріал був основою для обробки даного сприймання, а розумове сприймання, у свою чергу, допомагало освоювати предметний зміст [11, с.21-26]. У фокусі

уваги перебуває не предметне знання, а процедура освоєння інтелектуальної операції, процес мислення студентів.

Інтелектуальний розвиток у процесі вивчення профільних дисциплін Наступний шлях інтелектуального розвитку студента в процесі професійної підготовки – через програми профільної підготовки. Покладаючись на те, що студенти вже мають досвід інтелектуально розвиваючої практики й певний рівень сформованості інтелектуальних умінь, багато викладачів застосовують підхід «повного занурення» (immersion) у великий обсяг матеріалу з конкретної дисципліни, що передбачає самостійне виконання досить складних завдань на основі ретельного опрацювання матеріалу. Але зазвичай тільки незначна частина студентів можуть розвивати розумові вміння високого рівня при так званому «прихованому» навчанні (inferential learning) за рахунок поглибленого вивчення конкретної предметної дисципліни й занурення в інтелектуально-стимулююче середовище.

Спеціалізовані курси підвищення рівня інтелектуальної підготовки. Їх ціль полягає в наданні студентам можливості добрати середній бал, що дає право відвідувати певні курси, де потрібен достатній рівень сформованості критичного мислення; або підвищити загальну інтелектуальну підготовку, необхідну для здачі підсумкового іспиту відповідно до загальних вимог навчального закладу. Продовження інтелектуальної підготовки на спеціалізованих курсах з розвитку критичного мислення може бути частиною додаткового навчального модуля з певною кількістю обов'язкових годин протягом семестру, або у вигляді навчання на річних або піврічних курсах у рамках інтелектуального розвитку (програми університетів Michigan, Maryland та ін.).

Індивідуально-групові консультаційні заняття («tutorials»). Це традиційна для американських університетів форма навчальної роботи, коли викладач (або його помічник) опікується 2-10 студентами, з якими проводить консультаційні заняття, ціль яких відслідковувати академічну успішність і інтелектуальний прогрес студентів в аспекті їх інтелектуального росту. Час таких зустрічей присвячується обговоренню навчальних проблем, На зустрічах з викладачем або його помічником студенти звітують у письмових роботах, наставник аналізує хід виконання ними письмових завдань, уміння користуватися інтелектуальним інструментарієм, дає рекомендації щодо раціональної організації своєї навчальної діяльності.

Підсумкова перевірка якості інтелектуальної підготовки є обов'язковою процедурою для одержання диплома й присудження ступеня бакалавра або магістра. Вона проводиться на основі рубіжного контролю (як правило, кілька письмових робіт або проектів і стандартизоване тестування).

Таким чином, дослідження сучасного контексту освітньої практики у вищій школі США з інтелектуального розвитку студентів загалом і розвитку критичного мислення

зокрема, показує, що інтелектуальний розвиток особистості здійснюється через багатоканальний механізм організаційних структур і форм роботи закладів вищої освіти.

Аналіз праць американських науковців дає підстави для дуже важливого висновку: навчання мисленню вищого порядку передбачає вихід за рамки навчання тільки методу мислення. Як базова мета й результат американської вищої освіти, мислення вищого порядку – це ефективне мислення, засноване на логіці, яке сприяє розвитку морально ціннісних якостей особистості. Уміння, виражені в поняттях інтелектуальних категорій, виступають проміжними результатами на шляху досягнення головного освітнього результату навчання у вищій школі США – системного, високоморального мислення, яке сприяє всебічному формуванню особистості, її оцінному ставленню до навколишньої дійсності.

Таким чином, у процесі вивчення науково-педагогічної літератури виявлено, що інтелектуальний розвиток у вищій школі США розглядається в широкому розумінні як процес удосконалення властивостей особистості, що знаходить відображення у зміні поглядів на природу знання, істини й цінності. Інтелектуально сформована особистість – це щось більше, ніж віртуозне володіння інтелектуальним інструментарієм. Це – формування таких властивостей інтелекту, які перетворюють майбутнього магістра в творчо мислячу людину, гідного громадянина суспільства, який почуває відповідальність не тільки за своє професійне і особистісне зростання, але й за долю інших людей, незалежно від раси, статі, віку, за якісне поліпшення світу, у якому живе.

Список літератури

1. King, P., Kitchener, K. Reflective judgment: Theory and research on the development of epistemic assumptions through adulthood // *Educational Psychologist*. - 2004. - Vol. 39. - No. 1. - P. 5. - 18.
2. Lipman, M. *Discovering philosophy*. - New Jersey: Prentice Hall, 1997. - 456p.
3. Costa, A.L. *Developing Minds: A Resource Book for Teaching Thinking*. - Alexandria, VA: ASCD book, 2001. - 592 p.
4. Brown, N.M. Critical thinking in the business curriculum // *Journal of Business*. - 2004. - Vol.79. - No.4. - P. 232 - 236.
5. Costa, A.L. The thought-filled curriculum // *Educational Leadership*. - 2008. - Vol. 65. - No.5. - P.20 - 24.
6. Black, P. Formative assessment issues across the curriculum: The theory and the practice // *TESOL Quarterly*. - 2009. - Vol. 43. - No.3. - P. 519 -524.
7. Lewis, S.E. Departing from lectures: An evaluation of a peer-led guided inquiry alternative // *Journal of Chemical Education*. - 2005. -Vol. 82.- No. 1.- P. 135-139.

8. Chaffee, J. Teaching critical thinking across the Curriculum. -San Fransisco: Jossey- Bass, 1992. - 136 p.
9. Newmann, F.M. Classroom thoughtfulness and students' higher order thinking: Common indicators and diverse social studies courses // Theory and Research in Social Education. - 1991. - No. 19. - P. 410-433
10. Paul, R.W., Elder, L. Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life . - Nowjersey: Prenticehall, 2001. – 428 p.
11. Swartz, R.J. Teaching students to think. Energizing Learning // Educational Leadership. - 2008. - Vol. 65. - No.5. - P.26 -31.